

/515/ - Periodizace dějin hudby

Periodizace je rozčlenění dějin evropské hudby na jednotlivá období.

- 1/ **pravěk** – období asi od 20 tis. let před Kristem do 5 tis. let př.K., ve kterém podle archeologických nálezů existovaly primitivní kostěné píšťalky a bicí nástroje, „hudební“ projevy tohoto období jsou patrně spojeny s magickými obřady
- 2/ **starověk** – od 5 tis. let př. Kristem do 5. stol. našeho letopočtu,
 - a/ orientální umění (Sumer, Babylonie, Egypt, Židé),
 - b/ antika (starověké Řecko a Řím), dochovány zlomky skladeb, starověk končí zánikem Říma
- 3/ **středověk** – 5. stol. až 15. stol.
 - a/ románský sloh a křesťanská hudba – gregoriánský chorál
 - b/ gotika a světská hudba středověku – na šlechtických sídlech
 - c/ počátky vícehlasustředověk končí objevením Ameriky
- 4/ **novověk** od 16. stol. po současnost
 - a/ renesance – polymelodický sloh (Nizozemská a Římská škola)
 - b/ baroko – melodicko-harmonický sloh (opera, oratorium, Vivaldi, Bach, Händel) – 17. – 18. stol.
 - c/ předklasicismus – vznik sonátové formy a reforma opery
 - d/ klasicismus – sonáta, symfonie, koncert, Haydn, Mozart, Beethoven – 18. stol.
 - e/ romantismus – programní skladby, symfonická báseň, Schubert, Berlioz, Wagner, Liszt – 19. stol.
 - f/ impresionismus a hudba 20. stol.

Hudba antiky (Řecko, Řím)

Již ve starověkém Egyptě se používaly harfy, loutny, šalmaje a trubky při spojení hudby s poezií, tancem a náboženskými obřady.

Řecko – Pythagoras - hudebně matematické zákony na monochordu. Objevil pravidla zvyšování tónů (poměry zkrácené struny) a rozpor tzv. přirozeného ladění (Pythagorejské koma).

Hudba zaznívala při bohoslužbách, v divadlech, na oslavách a hrách, při doprovodu básní a v antických dramatech, nástroje – kithara (odlišná od dnešní kytary), lyra, aulos, syrinx (Panova flétna), bicí nástroj trubky a vodní varhany (vzduch vháněn do píšťal energií vody).

/516/ - Křesťanský středověk

Křesťanská víra – víra v jednoho boha a posmrtný život, skromnost, pokora, láska k ostatním lidem. Za císaře Konstantina v roce 313 byla prohlášena Křesťanská církev za oficiální. Křesťanský zpěv má náboženský (duchovní) obsah. Dva druhy: responsoria (střídá se sólo a sbor) a antifony (střídají se 2 sbory). V této době románského slohu (11.st.) má největší význam Gregoriánský chorál. V něm papež Řehoř Veliký vytvořil liturgický zpěvník, který se stal normou.

Vývoj notového písma

5. stol. - řecká notace – pouze písmena
9. stol. – neumy – čárky a háčky nad textem
11. st. – čtyři linky – pouze určení výšky – chorální notace
13. st. – mensurální (měřená) notace – délka i výška, zavedení taktů
18. st. – dovršení vývoje notového písma, používá se dodnes

Světská hudba středověku

Hudba tuláků a potulných studentů, kteří byli zároveň zpěvákem, divadelníkem, šaškem apod. Vytvářeli zpěvy, které měly formu, z níž se vyvinula později písňová forma. Působili ve městech, na hradech a jejich písně měly povahu chvalozpěvu, parodie nebo byly lyrické. Tomuto slohu – od 12. stol., říkáme gotika. Ve Francii se svěští hudebníci tohoto období nazývali **trubadúři** a **truvéři**, v německých zemích **minnesängři**.

Od 14. do 19. století existovala ve městech sdružení amatérských, avšak vzdělaných hudebníků, na způsob cechů, kterým se říkalo **meistersängři**. Na náměty této středověké hudby a poezie napsal Richard Wagner operu *Mistři pěvci norimberští* a ve 20. stol. Carl Orff oratoria *Catulli carmina* a *Carmina burana* (Zpěvy potulných bavičů).

/517/ - Vznik vícehlasu a vrcholná renesance

Koncem románského období se zpívalo v čistých kvartách, kvintách a oktávách – **organum**. V období, které nazýváme gotika (11.- 15. stol.) se vícehlas (polyfonie-viz 422) rozvinul až do **slohu polymelodického** (více melodií zní současně, skladatel myslí horizontálně a souzvuky nejsou tak důležité). Etapy vývoje vícehlasu jsou:

- 1/ od 11. stol. – melodie v protipohybu – **diskantus**
- 2/ od 13. stol. – v Anglii dvojhlas a tříhlas s použitím paralelních tercií a sext – **gymel a faux-bourdon (FÓBURDÓN/**
- 3/ **Ars antiqua** (umění staré) – 12.-13. stol. -**conductus, motetus a rondelus** - polyfonní církevní skladby na latinský text
- 4/ **Ars nova** (umění nové) – 13.- 14. stol. – **madrigal** – skladba světského přírodního či milostného charakteru na italský text, **chanson /ŠANSON/** (píseň)
- 5/ **Nizozemská škola** – 15.-16. stol. – „Zlatá doba kontrapunktu“, Ockeghem/OKEJCHEM/, Obrecht, Josquin des Prés /DEPRÉ/

Po gotickém období následuje epocha **renesance**, zde dochází ke slohové syntéze (sloučení), kromě myšlení lineárního, horizontálního začíná být důležitá i harmonie (souzvuky hlasů), autoři:

Jannequin /ŽANEKÉN/, Gesualdo da Venosa /DŽESU-/, Andrea a Giovanni Gabrieli /DŽO-/ (bratři), Wilaert

Dva vrcholní skladatelé renesanční vokální polyfonie jsou:

Giovanni Pierluigi da Palestrina /PIERLUIDŽI/ (1525 – 1594), představitel Římské školy v italské hudbě, psal převážně katolickou duchovní hudbu mše, moteta atd.

Orlando di Lasso (1530 – 1594), vrcholný představitel Nizozemské školy, napsal přes 2000 skladeb, též hlavně moteta a mše

V českých zemích byl nejvýznamnějším skladatelem **Kryštof Harant z Polžic a Jacob Handl-Gallus**.

/518/ - Opera, oratorium

V Itálii kolem roku 1600 vznikla **Florentská camerata**, což byla společnost umělců a myslitelů, kteří se snažili vyjádřit myšlenky humanismu jednodušším způsobem než byla složitá polyfonie.

- 1/ Vznikaly první **opery**, většinou na antické náměty, šlo v nich především o srozumitelnost textu. Jacopone Peri (Euridice) /DŽAKOPONE/, Claudio Monteverdi, Alessandro Scarlatti, J. B. Pergolesi, Jean B. Lully (Francie) /LYLY/, Henry Purcell (Anglie) /PERSL/
- 2/ **Oratorium** podobné opeře, má však náboženský obsah a provozuje se koncertně.
- 3/ Menší obsazení zpěvní i nástrojové má **kantáta**.

Kromě **vokálních (zpívaných) forem** vznikly v baroku ještě tyto **formy instrumentální (nástrojové)**:

- 1/ **barokní suita /SVITA/, též partita, sinfonia** - složena převážně z dobových tanců, dodnes se mnohé hrají koncertně
- 2/ **barokní sonáta** – pro 1 – 3 nástroje, měla 3 – 4 věty (pomalá – rychlá – pomalá – rychlá), každá věta byla odvozena z jediné hudební myšlenky
- 3/ **concerto grosso /KONČERTO GROSSO/** - skupina concertino (2 – 4 sólisté) se střídá se skupinou concerto (orchestr)
- 4/ **sólový koncert** – koncert pro jeden nástroj s doprovodem orchestru

Všechny tyto hudební formy tvoří již tzv. **melodicko-harmonický sloh**. To znamená, že skladatel již přikládá stejnou důležitost mělodii i souzvukům jednotlivých hlasů na kterékoli době skladby. Charakter barokních skladeb zaujímá pestrou škálu od hutných, myšlenkově velice závažných, většinou duchovních děl až po bezstarostné veselé a rozjásané melodie. To je patrné i na skladbách největších velikánů jako je Händel a Bach, na jejich oratoriích na jedné straně a instrumentálních suitách na straně druhé.